

UMJESTO PROSLOVA

Dvostruke obljetnice časopisa Kaj i njegova nakladnika Kajkavskoga spravišća, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, uvijek su i dvostruke obljetnice vezane uz njihova pokretača: književnika, filmskog scenarista i redatelja Stjepana Draganića. U 2023. to su Kajeve 55-letnica i 50. godina djelovanja Spravišća, ali i 100. obljetnica Draganićeve rođenja i 40. od smrti. Stoga, u 2023., obljetnički višestruko značajnoj godini, dopustimo si nekoliko osnovnih naznaka.

Časopis Kaj – 55-letnica (1968. – 2023.)

Od 1968. godine – kad ga je kao (književno)povijesni projekt (i ostvarenje Krležine želje) pokrenuo književnik i filmski scenarist/redatelj *Stjepan Draganić* (isprva kao časopis za kulturu i prosvjetu) – Kaj, časopis za književnost, umjetnost, kulturu bavi se sveukupnom jezičnom, kulturnom i umjetničkom podlogom cijeloga kajkavskoga govornoga područja RH kao temeljnim vrijednostima matične hrvatske kulture i znanosti. Znanstvenog je i publicističkog profila, s desetak stalnih rubrika i više od 20 uglednih znanstvenika i umjetnika, suradnika u svakom broju. Nakladnik mu je (od 1975.) kulturno-znanstvena udruga Kajkavsko spravišće, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti. Ocijenjen je „najznačajnijim medijem za afirmaciju i očuvanje kajkavskog identiteta“ (M. Kolar). S ovim dvobrojem, objavljeno je 385 Kajeve brojeva u 257 svezaka.

Materinski kajkavski, osnovnim je sadržajem i poticajem časopisa, i to kao: jezik izgrađene višestoljetne književne (i znanstvene, administrativne...) tradicije; materinski jezik brojnih i živih zavičajnih idioma više od milijun izvornih govornika; stvaralački jezik suvremene (postmoderne) kajkavske književnosti. Raznolikost tema u skladu je s kajkavskom zemljopisnom opsežnošću (koju čini osam regija), dok razina i tematika tekstova svjedoče o udjelu kajkavskoga integriteta u srednjoeuropskom kulturnom krugu. Uz opsežan filološki tematski krug, Kajeve značajan korpus čine povijesnoumjetnički temati, osobito tekstovi o sakralnoj graditeljskoj baštini svih kajkavskih krajeva, arhitektonsko-urbanistički opisi burgova, dvoraca, tradicijske arhitekture i povijesnoumjetničkih znamenitosti Zagreba... Naslovi *rubrika* (od 1991.) najbolje oprimjeruju njegov časopisni i tematski profil. Autor je likovnog rješenja naslovnice akademski slikar grafičar Frane Paro.

Podsjetimo, Kaj je početkom 1968. osnovala grupa kajkavskih pjesnika na čelu s glavnim pokretačem Stjepanom Draganićem, prvim i dugogodišnjim glavnim i odgovornim urednikom. U *Analitičkoj informaciji o časopisu „Kaj“ i o posebnim izdanjima (1968-1977)* – tiskanoj kao posebno izdanje Kajkavskoga spravišća, 1977. – Ivo Šuste i Stjepan Draganić (uz suradnju Vladimira Oštrića i Jasne Lay) zapisali su: „(...) Tako je inicijativom kajkavskog pjesnika Stjepana Draganića osnovan časopis 'Kaj', a potpisnici akta za registraciju bili su: Anđela Vokaun-Dokmanović, Melita Runje, Fran Koncelak, Stjepan Bence, Benedikt Tumpa, i Stjepan Draganić. (...) Sekretarijat za unutrašnje poslove grada Zagreba dao je o tome svoje rješenje i potvrdu pravila 9. prosinca 1967. godine (broj 14-3/1-35754/1-1967.). Nakon obavljenih priprema časopis je počeo izlaziti od početka

1968. godine.“ Grupi pjesnika, ujedno i članovima redakcijskog odbora, pridružuju se: Ljubica Duić, Tomislav Stunić i slikar Zorislav Drempetić Hrčić (autor likovne opreme prvih brojeva časopisa i naslovnice).

S književnopovijesnog stajališta, pojavivši se 118 godina po prestanku izlaženja Danice zagrebečke, Kaj je često bio prvi, ili čak jedini, dokaz i znak o kulturnoj, jezičnoj i spomeničkoj hrvatskokajkavskoj baštini, ukratko - kajkavskom kontekstu hrvatske kulture kao njenom višestoljetnom integrativnom temelju.

Osnovne naznake o Kajkavskom spravišću, uz 50-letnicu

KAJKAVSKO SPRAVIŠĆE (spravišće = sabor), udruga 260-ak znanstvenika i umjetnika (predsjednik: izv. prof. dr. sc. Boris Beck) – još od 1974. godine (nastala iz KUD-a „Ksaver Šandor Gjalski“, utemeljenog 1973.) – s pet do deset trajnih programa - djeluje na cjelokupnom i opsežnom (povijesno-kulturnom i zemljopisnom) kajkavskom govornom području Republike Hrvatske. Od 1975. nakladnik je, između ostaloga, časopisu za književnost, umjetnost, kulturu Kaj, koji redovito izlazi u Zagrebu već 56. godište. Na izbornoj skupštini održanoj 30. ožujka 2023., dosadašnji predsjednik književnik i znanstvenik dr. sc. Ivo Kalinski imenovan je počasnim predsjednikom Kajkavskoga spravišća, a uz predsjednika izv. prof. dr. sc. Borisa Becka, izabrani su dopredsjednici: sveuč. prof. u m. Frane Paro, akad. slikar grafičar, te istaknuta književnica Božica Brkan [opširnije, u rubrici *Osvrti, prikazi ovoga dvobroja*].

U prilog kulturno-povijesnom dostojanstvu i suvremenosti hrvatske kajkavske kulturne podloge i njezinih krajeva – kao temeljnih vrijednosti hrvatske kulture i znanosti – Spravišće i Kaj, unutar redovitih izdanja časopisa i nekoliko biblioteka (međunarodni nakladnički broj 6056) objavili su 480-ak knjiga, od kojih su mnoge antologijskoga i monografskoga tipa.

Prema konceptu Stjepana Draganića - Kajju kao njegovu životnom djelu – kojim su kajkavski krajevi dobili „knjigu o sebi“, ideja dostojanstva tih krajeva, njihove umjetničke i zavičajne kajkavske riječi u višestoljetnom kontinuitetu, ključni je lajtmotiv časopisa, ali i rezultata trajnih kulturno-znanstvenih programa Kajkavskoga spravišća. I Kaj kao časopis, u suvremenosti, često dijeli (povijesnu) sudbinu svoga kajkavskog jezika...

B. Pažur

[Više o časopisu Kaj i Spravišću, osim u tiskanim izdanjima Kaja i monografijama M. Kolara, *Između tradicije i subverzije : Časopis Kaj i kajkavska postmoderna*, Filozofski fakultet, Periodica Croatica, knj. 7, Zagreb, 2015., te V. Brešića, *Praksa i teorija književnih časopisa*, Periodica Croatica, 2014. - vidi: na odredišnoj stranici Portala hrv. znanstvenih časopisa HRČAK (trenutno 497.659 posjeta): <https://hrcak.srce.hr/kaj>; usp. br. 3(2009); 3-4(2011) Bibliografija (1968 -2010) i nastavak (2011. – 2018., prir. M. Roščić Paro) - u cijelosti Kaj 5-6(2020); Kaj 1-2(2018) - u povodu 50-letnice: <https://hrcak.srce.hr/204970> / u povodu 45-letnice Kajkavskoga spravišća: <https://hrcak.srce.hr/204972>, te na stranici: www.kaj-spravisce.hr, itd.]